

До разової спеціалізованої вченої ради на здобуття ступеня доктора філософії Донецького державного університету внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента Острогляда Олександра Васильовича на дисертацію Письменської Оксани Вікторівни «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Питання так званих статевих злочинів становить значний науковий інтерес, оскільки подібні правопорушення складають значну загрозу суспільству. Особливо ця загроза зростає, якщо мова йде про неповнолітніх потерпілих, які через ряд причин не можуть надати адекватну протидію злочинцю.

Зміна чинного кримінального законодавства, що пов'язана з ратифікацією Стамбульської конвенції, призвела до змін в змістовному наповненні діянь передбачених Розділом IV КК України «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», загалом, та ст. 156 «Розбещення неповнолітніх, зокрема.

Неповнолітні в Україні все частіше стають жертвами кримінально-протиправних дій, що потребує належної уваги з боку законодавця, судових, правоохоронних і правозахисних органів та суспільства загалом.

З огляду на це, визначення особливостей кримінальної відповідальності за розбещення неповнолітніх в Україні набуває надзвичайно актуального наукового та практичного забарвлення.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Дисертація виконана Оксаною Вікторівною Письменською як наукове завершене дослідження містить усі необхідні елементи, котрі визначені вимогами

до такого виду робіт на здобуття ступеня доктора філософії у галузі права. Аналіз дисертації дозволяє зробити висновок про єдність структурних складових, їх логічну пов'язаність, наукову та нормативну послідовність викладення емпіричної бази та висновків.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечується використанням широкого спектру загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, серед яких:

- *аналізу* – під час розгляду всіх питань у межах теми дослідження, які потребували здійснення поділу цілого на частини;
- *синтезу* – під час дослідження кримінально-правових проблем розбещення неповнолітніх, для розв'язання яких використовувалася процедура об'єднання кількох елементів у єдине ціле (зокрема, при формулюванні понять);
- *індукції* – для побудови висновків щодо практики застосування КК України з протидії розбещенню неповнолітніх, за результатами аналізу емпіричного матеріалу;
- *дедукції* – у процесі вивчення малозначності розбещення неповнолітніх; абстрагування – для виявлення тенденцій практики застосування ст. 156 КК України;
- *конкретизації* – під час визначення змісту понять «розпусні дії», «обов'язки щодо виховання потерпілого» та «обов'язки щодо піклування про потерпілого»;
- *моделювання* – для характеристики механізму спричинення шкоди статевому розвитку дитини, установлення випадків, за яких розбещення неповнолітніх слід відмежовувати від суміжних складів злочинів;
- *системного аналізу* – під час установлення місця й значення ст. 156 КК України в загальній системі кримінально-правових норм та в системі норм розділу V Особливої частини КК України;

- *юридичний (догматичний)* – використовувався для розкриття змісту термінів, що використовуються у ст. 156 КК України, формулювання юридичних понять, з'ясування змісту ознак юридичного складу розбещення неповнолітніх, розробленні пропозицій тощо;

- *соціологічний* – у процесі дослідження матеріалів правозастосовної практики та опрацювання статистичних даних.

Висока достовірність і обґрунтованість результатів дослідження забезпечується емпіричною базою, в якій спостерігається використання судової практики, а також оприлюдненням та апробацією основних положень дисертації у 3 наукових статтях та участю у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

З огляду на викладене, можна стверджувати про те, що викладені в дисертації наукові положення та сформовані висновки належним чином обґрунтовані та є достовірні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним з перших в Україні комплексних досліджень розбещення неповнолітніх як складу злочину та засобів кримінально-правового реагування щодо осіб, які його вчиняють.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

- на основі узагальнення практики застосування ст. 156 КК України встановлено, що для розбещення неповнолітніх мотивом, який домінує, є сексуальний мотив (прагнення задовольнити потребу в сексуальному впливі на неповнолітню особу); мета розбещення неповнолітніх здебільшого – це задоволення статевої пристрасті правопорушника, збудження у потерпілої особи статевого інстинкту;

- доведено потребу узгодити санкції ст. 155 КК України з санкціями ст. 156 КК України, зважаючи на те, що розбещення неповнолітніх є злочином, який характеризується більш високим ступенем суспільної небезпечності;

- доводиться, що розбещення неповнолітніх може утворювати ідеальну сукупність з домашнім насильством у разі, якщо особа вчиняє умисне систематичне психологічне насильство, щодо неповнолітньої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, у спосіб її розбещення;

- – установлено, що діяння, ознаки якого містить ст. 156-1 КК України, слід розглядати як первинний етап у виді готування до розбещення неповнолітніх, а отже, утворення сукупності цих кримінальних правопорушень виключається.

Заслуговують на увагу і положення, котрі автором удосконалено, зокрема:

- положення про те, що суб'єктом розбещення неповнолітніх є особа, яка досягла віку повноліття, тобто підвищений вік розглядається як додаткова спеціальна ознака, що може визначати суб'єкта складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 156 КК України;

- наукові підходи щодо особливо кваліфікованого складу розбещення неповнолітніх у виді вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла одинадцятирічного віку;

- позицію, згідно з якою пропонується уніфікувати використання у кримінальному законодавстві України термінологічного звороту «малолітня особа» та нормативно визначити дефініцію близьких осіб, яке б слугувало потребам закону про кримінальну відповідальність.

Таким чином, на думку опонента, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації, наведені у дисертації, можуть бути використані: у *правотворчій*

діяльності – з метою вдосконалення правового регулювання кримінально-правової протидії розбещенню неповнолітніх; у *правозастосовній діяльності* – для підвищення ефективності практики застосування кримінального законодавства України за розбещення неповнолітніх; у *науково-дослідній діяльності* – для подальших теоретичних досліджень відповідальності за розбещення неповнолітніх за кримінальним правом України (акт впровадження в науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 14 березня 2025 р.; у *освітньому процесі* – у межах викладання дисципліни «Кримінальне право», підготовки навчально-методичних матеріалів: підручників, навчальних посібників тощо (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 14 березня 2025 р.).

Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертації викладені у трьох наукових публікаціях, з яких три статті у фахових виданнях України та трьох тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Це забезпечує належну апробацію результатів дослідження.

Оцінка змісту та оформлення дисертації. Дисертація складається з чотирьох розділів, що містять 10 підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел та 2 додатків. Анотація до дисертації запропонована двома мовами – українською та англійською. Загальний обсяг роботи становить 211 сторінок. Список використаних джерел містить 156 позицій.

Зміст дисертації має логічну, структуровану побудову, відповідає поставленій меті. План дисертації забезпечує комплексність та системність дослідження теми.

У першому розділі «*Сучасний стан та особливості кримінально-правової протидії розбещенню неповнолітніх в Україні*» автор проводить аналіз стану дослідження проблем кримінальної відповідальності за розбещення неповнолітніх

в Україні. Дисертантом проведено комплексний аналіз сучасного стану та особливостей кримінально-правової протидії розбещенню неповнолітніх в сучасній Україні, що дало змогу встановити низку тенденцій реалізації кримінально-правової політики з протидії розбещення неповнолітніх протягом 2014 – 2023 рр.

У другому розділі *«Розбещення неповнолітніх: аналіз основного складу злочину»*, дисертант проаналізувала об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину передбаченого ст. 156 КК України. На основі проведеного дослідження було сформовано ряд висновків теоретичного та практичного характеру.

Третій розділ *«Розбещення неповнолітніх: аналіз кваліфікованого складу злочину»*, присвячений дослідженню кваліфікуючих ознак вказаного злочину.

Дисертантом встановлено, що ознаками, які кваліфікують розбещення неповнолітніх, є: 1) вчинення розпусних дій щодо малолітньої особи; 2) розпусні дії вчинені: а) членами сім'ї; б) близькими родичами; в) особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього. Аналіз ознак, що кваліфікують розбещення неповнолітніх (ч. 2 ст. 156 КК України), дав змогу встановити до яких видів ознак вони відносяться.

Четвертий розділ *«Кримінально-правові засоби, установлені за розбещення неповнолітніх, та їх застосування»*, присвячений аналізу системи кримінально-правових засобів, передбачених Загальною та Особливою частинами КК України за вчинення розбещення неповнолітніх як злочину, ознаки якого містить ст. 156 КК України.

Текст дисертації викладений науковим стилем. Висновки відповідають поставленим завданням в межах обраного об'єкту предмету дослідження, містять напрацьовані автором наукові положення, а також практичні рекомендації.

Робота побудована відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

Не применшуючи позитивної оцінки дисертації Письменської Оксани Вікторівни та результатів її дослідження, а також наголошуючи на відповідності роботи вимогам, які ставляться до робіт на здобуття ступеня доктора філософії, з

позиції офіційного опонента вважаємо за необхідне зупинитись на окремих міркуваннях щодо положень та висновків дисертаційного дослідження, котрі можуть стати цікавою основою для наукових дебатів під час публічного захисту чи наведення додаткової аргументації дисертантом:

1. На стр. 21 дисертації серед положень новизни *«вперше»* автор зазначає, що «доведено, що вольові ознаки умислу суб'єктивної сторони розбещення неповнолітніх, характеризуються передбаченням настання істотної шкоди для нормального статевого (сексуального) розвитку неповнолітніх осіб, а так само бажанням настання цієї шкоди, і ці ознаки потребують установлення у кожному кримінальному провадженні за ст. 156 КК України».

У злочинах з формальним складом особливістю умислу є те, що особа усвідомлює суспільно-небезпечний характер своєї дії і бажає її вчинити. Можливість доведення в кожному випадку бажання шкоди для нормального статевого (сексуального) розвитку неповнолітніх осіб викликає певні сумніви.

Тим більше, що на стр.183 сама автор вказує «Вивчення об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх показало, що об'єктивна сторона розбещення неповнолітніх як елемент відповідного складу злочину характеризується наявністю однієї обов'язкової ознаки, а саме суспільно небезпечного діяння у формі дії (у тексті ч. 1 ст. 156 КК України позначається словами «розпусні дії»)).

Відповідно вказана позиція потребує додаткової аргументації.

2. На сторінці стр.37 автор стверджує, що «Установлено, що фактор повномасштабного вторгнення російських військ на територію України істотним чином не вплинув на процес виявлення фактів вчинення розбещення неповнолітніх».

Виникає запитання – Чи можна робити такий однозначний висновок? Значна частина території окупована. Кількість діянь передбачена ст. 156 КК України зросла з врахуванням меншої території обліку.

Не берусь стверджувати однозначно, але процес виявлення фактів вчинення розбещення неповнолітніх вплинув швидше всього на географію, оскільки на стр. 35 автор підкреслює, «так, найбільше фактів розбещення неповнолітніх фіксувалося у Київській області (219 випадків – I місце). У м. Кисві виявили 163 таких випадки (II місце), у Дніпропетровській області – 138 випадків (III місце), в Одеській області – 134 (IV місце) і у Харківській області – 119 (V місце)».

Саме зазначені вище області збільшили своє населення через вимушену внутрішню міграцію пов'язану з війною.

Відповідно вказана позиція потребує додаткової аргументації.

3. На стр. 44 дисертант висловлює наступну пропозицію «якщо розглядати розбещення неповнолітніх як кримінальне правопорушення, склад якого характеризується основним безпосереднім об'єктом у виді нормального розвитку неповнолітнього у сфері сексуальних (статевих) відносин (статева недоторканість при цьому може бути визнана додатковим обов'язковим об'єктом), то було б правильним виключити ст. 156 з КК України, розмістивши аналог в окремо створеному розділі, що охоплював би всі посягання на інтереси сім'ї, дітей тощо⁵. Висловлена позиція розвиває ідеї О. Белової, яка свого часу пропонувала виокремити в Особливій частині КК України новий розділ «Злочини проти сім'ї та неповнолітніх», включивши у нього, зокрема, норму про відповідальність за розбещення неповнолітніх [7, с. 16 – 17]».

Чи достатньо цього для створення окремого розділу в КК України?

Сама автор на стр 28-29 зазначає: «Забезпечувати правову охорону нормального статевого розвитку неповнолітніх разом зі ст. 156 КК України також покликані: ст. 155 КК України (передбачає відповідальність за вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку) та ст. 156-1 КК України (передбачає відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей). При вчиненні цих правопорушень страждає або може постраждати відповідна сфера статевого розвитку осіб, які не досягли

шістнадцятирічного віку, тобто віку, з якого особа може надавати так звану сексуальну згоду та здебільшого є статевно зрілою. При вчиненні цих кримінальних правопорушень, окрім іншого, їх суспільна небезпека проявляється у потенційній шкоді або заподіянні реальної шкоди фізичному (різні види фізичних ускладнень, які можуть мати тривалий вплив на здоров'я потерпілої особи) та психічному (посттравматичний стресовий розлад, депресії, тривожні розлади, фобії або інші емоційні проблеми) здоров'ю. **Зважаючи на спільну правову природу** (виділено мною – О.О.), зазначені заборони сконцентровані в єдиному Розділі IV «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» Особливої частини КК України».

Крім того додатково в примітці на сторінці 44 зазначено: «Розроблений на сьогодні Робочою групою з питань розвитку кримінального права проєкт КК України станом на 14 липня 2022 р. не враховує висловленої позиції, установлюючи відповідальність за розбещення дитини в розділі про злочини та проступки проти сексуальної свободи та сексуальної недоторканості людини. При цьому передбачається наявність самостійного розділу «Злочини та проступки проти сім'ї, дітей та інших уразливих людей» [122]».

Далі на стр. 51 міститься ще одне положення: «правильне встановлення ознак об'єктивної сторони розбещення неповнолітніх дає змогу визначити ознаки інших елементів цього складу злочину: об'єкта, суб'єкта, суб'єктивної сторони, а також відмежувати розбещення неповнолітніх від кримінальних правопорушень, які посягають на **спільний об'єкт, зокрема йдеться про ті, що вчиняються проти статевої недоторканості особи** (виділено мною – О.О.)».

4. Не можу погодитися з автором стосовно положень висловлених на стр. 55-56 (а також далі) «якщо буде встановлено, що вчинене діяння є малозначним, то воно не визначається кримінальним правопорушенням. Відповідно до підходу, що уклався на сьогодні в юридичній літературі [52; 53] та судовій практиці України [107] (установлення малозначності діяння на основі врахування сукупності трьох

умов), кримінальне правопорушення, передбачене ст. 156 КК України, може бути визнано малозначним. Як приклад, можна розглянути таку ситуацію. Повнолітній чоловік демонструє порнографічні предмети 15-річній дівчині, яка вже мала неодноразовий досвід добровільного сексуального спілкування з однолітком. За таких умов у вчиненому діянні формально наявний склад злочину, передбаченого ч.1 ст. 156 КК України, тобто всі передбачені в законі об'єктивні та суб'єктивні ознаки, що в зазначеній частині статті характеризують розбещення неповнолітніх (відбулось вчинення розпусних дій інтелектуального характеру щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку). Воно не здатне заподіти істотної шкоди охоронюваним ст. 156 КК України цінностям (через демонстрацію порнографічного предмету не може постраждати нормальний статевий розвиток потерпілої, яка до цього вже одержала чималий сексуальний досвід). Вчинене діяння не було суб'єктивно спрямоване на заподіяння істотної шкоди, про що, зокрема, свідчить одноразовий характер дій винного».

Стр.105-106: «водночас можлива й зворотна ситуація, коли малолітня особа є певною мірою сексуально деформованою на момент вчинення щодо неї розпусних дій (такі дії не здатні вплинути на нею відповідним чином, адже дитина вже є так би мовити розбещеною), а тому відповідний акт поведінки не здатний змінити її світогляд про сексуальне життя і тим більше якось травмувати її психіку («розбещення розбещеної особи»). Такі фактори підлягають обов'язковому встановленню та врахуванню при призначенні покарання аж до можливості призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК України), або за достатніх для того підстав визнання вчиненого діяння малозначним (ч. 2 ст. 11 КК України). Питання про наявність у малолітньої особи відповідного стану розбещеності (включаючи досягнення високого рівня обізнаності та інформованості щодо статевого життя) потрібно вирішувати в кожному конкретному випадку з огляду на індивідуальні особливості розвитку і виховання малолітньої особи. На сьогодні, зважаючи на серйозний вплив інформаційних

технологій на розвиток підлітків й інші фактори, можна припустити, що чимало малолітніх осіб мають передчасний психосексуальний розвиток. Вони здебільшого добре проінформовані про суть і техніку статевих актів, орально- та анально-генітальних контактів тощо».

Положення ст. 11 КК України передбачають, що «Не є кримінальним правопорушенням дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і **не могла заподіяти** (виділено мною – О.О.) істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі».

Чи у вказаному автором прикладі дії особи однозначно не могли заподіяти шкоду? В такому випадку ми можемо прийти до хибного висновку про вину жертви.

Чи не варто в цьому випадку провести паралелі з юридичною фікцією, про що говорить автор на стр. 108?

«В аспекті викладеного постає зворотне питання, що має значення для розслідування розбещення неповнолітніх: як кваліфікувати розпусні дії щодо неповнолітньої особи (ч. 1 ст. 156 КК України), якщо винний був переконаний, що така особа є малолітньою (ч. 2 ст. 156 КК України)? Тут знову ж таки: з огляду на панівний у вітчизняному кримінальному праві України принцип суб'єктивного інкримінування, вчинене має кваліфікуватися, зважаючи на спрямованість умислу. Тобто особа, яка вчинила розпусні дії щодо неповнолітнього або неповнолітньої, будучи впевненою, що потерпіла особа не досягла 14 років, підлягає відповідальності за закінчений замах на вчинення розпусних дій щодо малолітньої особи (ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 156 КК України). Такий підхід до кримінально-правової оцінки вчиненого враховує, з одного боку, спрямованість умислу на вчинення злочину з ознакою, що його кваліфікує, а, з другого, те, що фактично розпусні дії відбулися щодо особи, яка досягла чотирнадцятирічного віку. У цій ситуації має місце так звана юридична фікція за наявності фактичної помилки».

5. Оскільки перелік обтяжуючих покарання обставин визначений в статті 67 КК України і є вичерпним потребує уточнення положення висвітлене автором на стр. 62: «водночас ще раз треба наголосити: викладене не означає, що розбещення неповнолітніх не здатне заподіювати суспільно небезпечні наслідки. Вони перебувають поза межами об'єктивної сторони складу розгляданого злочину і на його кримінально-правову оцінку не впливають. Водночас у таких випадках суд може враховувати наслідки, які настали при **призначенні покарання як обтяжуючу обставину** (виділено мною – О.О.) тощо».

6. Пропозиція автора, висловлена, зокрема, на стр. 133-134 «виключення з санкції ч. 2 ст. 156 КК України зазначеного додаткового покарання не вплине на можливість його призначення у разі вчинення розбещення неповнолітніх з кваліфікованим складом. Суд не позбавлятиметься можливості застосування цього покарання, зважаючи на положення ч. 2 ст. 55 КК України, якщо встановить, що розпусні дії вчинені за посадою або з огляду на заняття певною діяльністю, особу засудженого та інші обставини справи» потребує додаткового обґрунтування.

Оскільки на стр. 114-115 автор вказує, що аналіз нормативно-правових актів сімейного права та правової доктрини дає змогу встановити, що особами, на які покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, можуть визначатися такі:

1) патронатні вихователі, тобто особи, які за участю членів сім'ї надають послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї (ч. 3 ст. 252 СК України);

2) прийомні батьки, тобто подружжя або особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (ч. 1 ст. 256-2 СК України);

3) батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу, тобто подружжя або окрема особа, що не перебуває у шлюбі, які взяли дітей-сиріт і дітей, позбавлених

батьківського піклування, для виховання та спільного проживання (ч. 1 ст. 256-6 СК України);

4) особи, які здійснюють виховання малолітньої особи або нагляд за нею на підставі договірних зобов'язань (наприклад, няня, домашній вчитель);

5) працівники закладів охорони здоров'я, закладів освіти, які за посадою мають обов'язок виховувати, наглядати за дітьми і піклуватись про них (це можуть бути працівники лікарень, шкіл, спортивних закладів, дитячих садочків, оздоровчих таборів, дитячих будинків тощо).

Крім того в ККУ словосполучення «з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого» зустрічається 46 разів.

На думку опонента, саме наявність такого словосполучення «нагадує» суду необхідність перевірити зв'язок вчинених дій з посадою.

7. На стор. 135 автор підкреслює: «отже, санкції ст. 155 КК України мають бути узгодженими з санкціями ст. 156 КК України з огляду на те, що остання передбачає відповідальність за злочин, який характеризується більш високим ступенем суспільної небезпечності. Порівняння санкцій ст. 155 КК України із санкціями ст. 156 КК України свідчить про те, що вони є ідентичними. Особливе значення це одержує для кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 155 КК України, що визначає більше коло ознак, які посилюють покарання, порівняно з ч. 2 ст. 156 КК України. Відповідні санкції підлягають взаємному коригуванню, вони мають вдосконалюватися системно».

Чому ви вважаєте, що ст. 156 КК України передбачає відповідальність за злочин, який характеризується більш високим ступенем суспільної небезпечності в порівнянні зі ст. 155 КК України?

Висловлені міркування та запитання не зменшують наукової цінності виконаного дисертаційного дослідження, носять дискусійний характер в межах

наукового диспуту, і не впливають на загальне позитивне враження від виконаного дослідження.

Опонент підтверджує факт **відсутності конфлікту інтересів** (ані реального, ані потенційного із дисертантом, його науковими керівниками).

ВИСНОВОК:

дисертація Письменської Оксани Вікторівни на тему «Розбещення неповнолітніх: склад злочину та кримінально-правові засоби реагування» за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю, якістю отриманих результатів, кількістю наявних публікацій та апробацій результатів дослідження, є завершеним, самостійним, комплексним науковим дослідженням та відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженої наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами), а її автор – Письменська Оксана Вікторівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі права за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та
правоохоронної діяльності
факультету національної безпеки,
права та міжнародних відносин
Державного університету
«Житомирська політехніка»**

_____ **Олександр ОСТРОГЛЯД**